

SOLVA

INTERGEMEENTELIJK SAMENWERKINGSVERBAND
VOOR RUIMTELIJKE ORDENING EN SOCIO-ECONOMISCHE EXPANSIE

LIERDE - RECREATIEZONE OMGEVINGSAAANLEG

NOTA – 2017D252

Arne De Graeve, Ewoud Deschepper & Bart Cherretté

SOLVA-ARCHEOLOGIERAPPORT NR 123

Colofon

Project:

Lierde – Recreatiezone. Omgevingsaanleg. Nota (proefsleuvenonderzoek)

Projectcode: 2017D252

Projectnaam: 17-SMA-GS

SOLVA Archeologierapport 123

Opdrachtgever:

Gemeente Lierde

Nieuwstraat 19

9570 Lierde

Tel: 055 43 10 10

Uitvoerder:

SOLVA

Intergemeentelijk samenwerkingsverband voor ruimtelijke ordening en socio-economische expansie

Gentsesteenweg 1B

9520 Vlierzele

Tel: 053/64 65 20

Auteurs:

Arne De Graeve (erkend archeoloog; veldwerkleider)

Ewoud Deschepper (assistent-archeoloog)

Bart Cherretté (redactie)

Bewaarplaats archeologisch ensemble:

Erkend onroerend erfgoeddepot SOLVA Archeologisch depot, p/a Industrielaan 25B, 9320 Erembodegem

E-mail: archeologie@so-lva.be

Tel: 053/64 65 36

Identificatie bekrachtigde archeologienota: 3643

Wettelijk depotnummer: D/2017/12.857/60

Afbeelding voorblad: sfeerfoto tijdens het terreinwerk (SOLVA).

Copyright: Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van SOLVA.

Alle foto's, tenzij anders vermeld: © SOLVA.

Inhoudsopgave

1	Samenvatting.....	3
1.	Planmatige context	3
2.	Wettelijk kader.....	3
3.	Resultaten	3
2	Verslag van resultaten.....	5
2.1	Beschrijvend gedeelte	5
2.1.1	Samenvatting van de resultaten van het bureauonderzoek.....	6
2.1.2	De onderzoeksoopdracht	8
2.1.3	Werkwijze en strategie van het vooronderzoek	9
2.2	Assessmentrapport.....	14
2.2.1	Samenvatting van de bevindingen van het bureauonderzoek.....	14
2.2.2	Beschrijving van de aardkundige opbouw van het onderzochte gebied	14
2.2.3	Assessment van het onderzochte gebied op basis van de resultaten van het proefsleuvenonderzoek: sporen en vondsten.....	19
2.2.4	Een assessment van stalen.....	23
2.2.5	Conservatie-assessment.....	23
2.2.6	Datering en interpretatie van het onderzochte gebied	23
2.2.7	Confrontatie van de bevindingen met de resultaten van voorgaande onderzoeksfases.....	25
2.2.8	De verwachting ten aanzien van archeologisch erfgoed.....	25
2.3	Bijlagen	28
2.3.1	Lijst van plannen, figuren, foto's en kaarten.....	28
2.3.2	Tekeningenlijst	28
2.3.3	Fotolijst.....	28
2.3.4	Sporenlijst.....	28
2.3.5	Vondstenlijst.....	28
2.3.6	Stalenlijst	28
2.3.7	Skeletformulieren.....	28
2.3.8	Conservatierapport	28
2.3.9	Beschrijvingen van de aangelegde referentieprofielen met foto's.....	28
2.3.10	Resultaten aardkundige en natuurwetenschappelijke analyses.....	28
3	Bibliografie	29

1 Samenvatting

1. Planmatige context

Gemeente Lierde wenst met recreatiezone *De Zandloper* een nieuwe groene omgeving aan te leggen waarin sport- en spelactiviteiten de hoofddoelstelling zullen vormen. De huidige publieke ruimte rondom het gemeentehuis, de gemeentelijke diensten, ontmoetingscentrum *De Lier* en sporthal *De Zandloper* zal worden uitgebreid met het gebied begrensd door de Nieuwstraat, Groenstraat en Nieuwe Wijk. De werken omvatten de aanleg van **infrastructuur**, de aanpassing van de **groenstructuur** en **waterhuishouding**, en de **inrichting** van de site.

2. Wettelijk kader

De zone bevindt zich buiten een beschermde archeologische site of archeologische zone, maar de oppervlakte van het projectgebied bedraagt meer dan 3000 m² en de ingreep in de bodem meer dan 1000 m².

Derhalve diende in uitvoering van **art. 5.4.1 3°** van het Onroerend Erfgoeddecreet d.d.12 juli 2013, een archeologienota te worden opgesteld ten behoeve van het indienen van de **stedenbouwkundige vergunningsaanvraag** voor heraanleg van de omgeving. Er zijn voor dit dossier geen vrijstellingen van toepassing op bovenvermeld artikelnummer.¹

3. Resultaten

SOLVA Dienst Archeologie voerde het archeologische traject van de werken uit. In eerste instantie werd hiertoe een **bureauonderzoek** opgemaakt. Hierbij werd het archeologisch potentieel van het projectgebied en de impact van de werken hierop ingeschat.

Uit het bureauonderzoek bleek dat het terrein een **landschappelijk en historisch interessante positie** inneemt. Het terrein ligt op de flank van een droge zuidwaarts gerichte leemrug nabij een beek, en situeert zich dicht bij een kouter, die nog steeds bewaard is in de toponymie en perceelsstructuur. Op die manier was er een reële kans op het aantreffen van (vol)middeleeuwse sporen. Archeologisch onderzoek in de wijdere omgeving toonde bovendien aan dat deze regio reeds millennia lang geëxploiteerd werd, met name in de Romeinse periode. Het projectgebied is sinds de late 18de eeuw bovendien grotendeels **onbebouwd** gebleven en uit **controleboringen** bleek dat het archeologisch relevante niveau zich op een geringe diepte aftekent. Het is daarom aannemelijk dat eventueel aanwezige archeologische sporen goed bewaard zullen zijn en vergraven zullen worden door de geplande werken.

Op basis van het bureauonderzoek kon geen definitieve inschatting van het archeologisch potentieel van het terrein gemaakt worden. Daarom bleek een vooronderzoek met ingreep in de bodem, meer bepaald een proefsleuvenonderzoek, noodzakelijk. Wegens dwingende maatschappelijke argumenten vond dit proefsleuvenonderzoek via een uitgesteld traject plaats.²

Het **proefsleuvenonderzoek** houdt in dat binnen het projectgebied aan de hand van proefsleuven het archeologisch erfgoed werd opgespoord en geregistreerd. Daarnaast werden eventuele sporen gedetermineerd en gewaardeerd om zo de potentiële impact van de geplande werken op de archeologische relictten te bepalen. Cruciaal in deze was de evaluatie van de aanwezigheid en bewaring van eventuele archeologische sporen, en vervolgens de mogelijkheden om deze indien mogelijk *in situ* te bewaren en indien dit niet kon, aanbevelingen voor verder vervolgonderzoek te formuleren (ruimtelijke afbakening, diepteligging, strategie, doorlooptijd, te voorziene natuurwetenschappelijke onderzoeken en conservatietechnieken, voorstel onderzoeksvragen, etc.).

Het proefsleuvenonderzoek toonde aan dat het projectgebied archeologisch 'leeg' is. Met uitzondering van enkele post-middeleeuwse greppels, drie relatief recente ontginningskuilen en enkele kuilen zijn er geen sporen

¹ Het uit te voeren archeologisch onderzoek valt onder de toepassing van het Onroerend Erfgoeddecreet van 12 juli 2013, het Besluit van de Vlaamse regering van 16 mei 2014 betreffende de uitvoering van het Onroerend Erfgoeddecreet, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse regering van 4 december 2015 en de Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en de rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 2.0 van 1 januari 2017.

² Archeologienota met ID 3643, bekrachtigd door het Agentschap Onroerend Erfgoed op 15/06/2017 met kenmerk 4.004/45063/52.2.

aangetroffen. De vondsten beperken zich vooral tot post-middeleeuws aardewerk, hoewel er ook een kleine hoeveelheid ouder aardewerk aanwezig is.

Gelet dus op het **minieme sporen- en vondstenbestand**, waarbij ook de afwezigheid van oud materiaal in het colluvium opvalt, kan gesteld worden dat er geen archeologische site uit welke periode dan ook aanwezig is op het terrein. De post-middeleeuwse greppels zijn fragmentair en minimaal bewaard, en hebben slechts een beperkte wetenschappelijke waarde. Bijgevolg kan gesteld worden dat **verder archeologisch onderzoek op het terrein niet relevant** is.

2 Verslag van resultaten

2.1 Beschrijvend gedeelte

Projectcode: 2017D252

Sitecode: 17-SMA-GS

Naam en erkenningsnummer erkende archeoloog: SOLVA OE/ERK/Archeoloog/2015/00038

Locatie: Oost-Vlaanderen, Lierde, Nieuwe Wijk.

Bounding box: punt 1: x=111611,93 / y=166852,14;
punt 2: x=111651,31 / y=166983,24;
punt 3: x=111788,04 / y=167050,75;
punt 4: x=111863,43 / y=166901,65;
punt 5: x=111749,22 / y=166840,32.

Kadastrale gegevens: Sint-Maria-Lierde, 1ste Afdeling, Sectie B, nrs. 837E, 1043A, 1042, 1041, 1044Z, 1044D2, 1052D, 1044E2 (Figuur 1).

Topografische kaart: Figuur 2

Betrokken actoren en specialisten:

Erkend archeoloog - veldwerkleider: Arne De Graeve

Assistent-archeoloog: Ewoud Deschepper

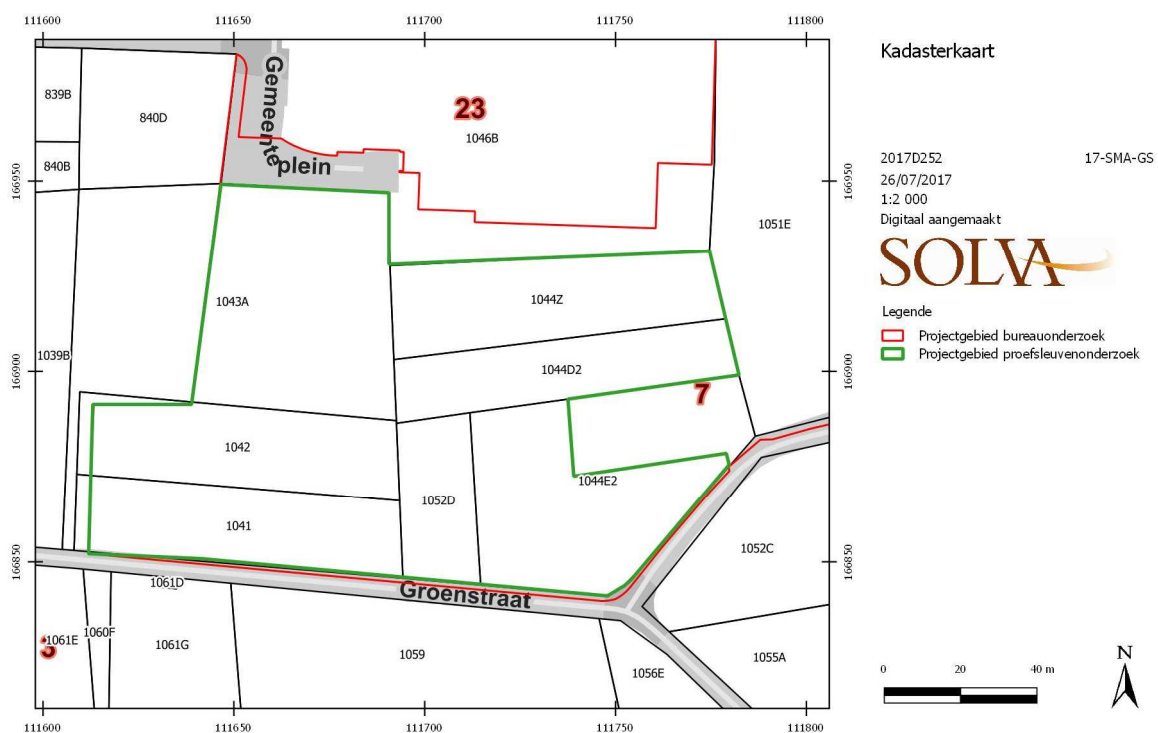
Wetenschappelijke advisering:

Bart Cherretté

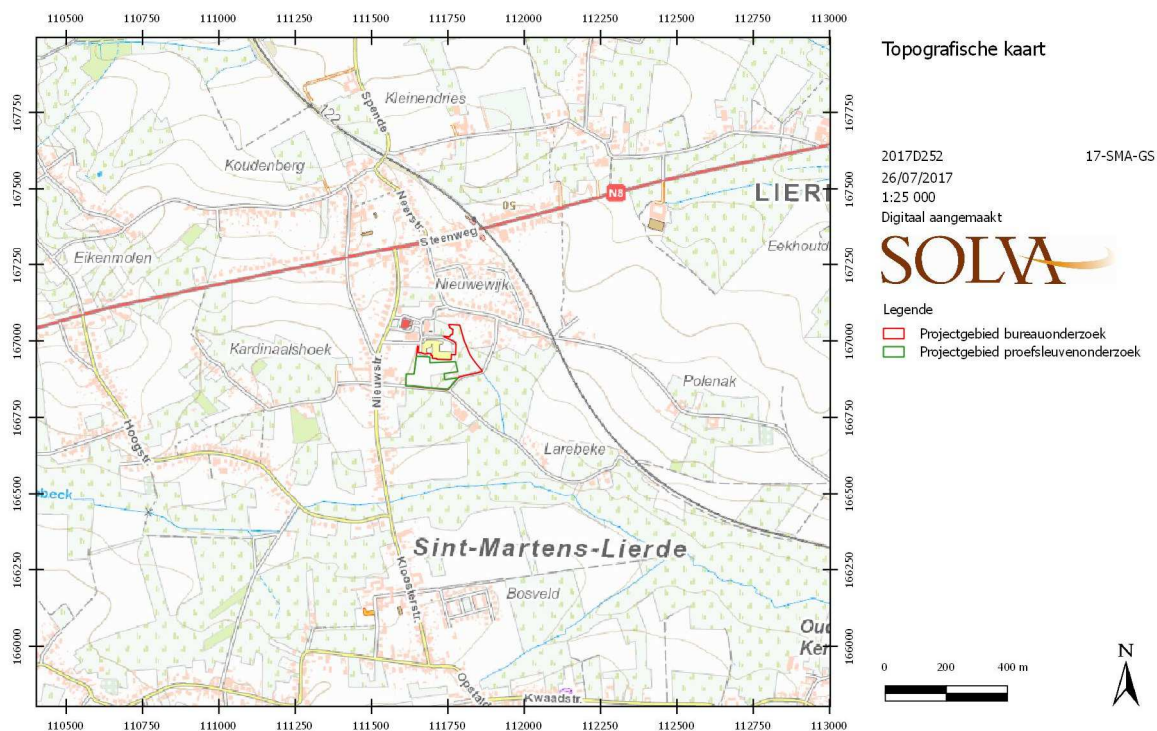
Uitvoeringstermijn:

Veldwerk: 3-5 juli 2017

Verwerking: juli-augustus 2017

Figuur 1. Kadasterkaart van het onderzochte gebied (Bron: AGIV; laag Adp uit het GRB; 26-07-2017).

Figuur 2. Ligging van het projectgebied van het bureauonderzoek en dat van het proefsleuvenonderzoek op de topografische kaart (Bron: NGI, geraadpleegd via WMS; 26-07-2017).

2.1.1 Samenvatting van de resultaten van het bureauonderzoek

De Dienst Archeologie van SOLVA voerde in april-mei 2017 een bureauonderzoek uit naar het projectgebied, in het kader van een archeologienota (projectcode 2017B394, ID 3643, bekrachtigd op 15 juni 2017).³

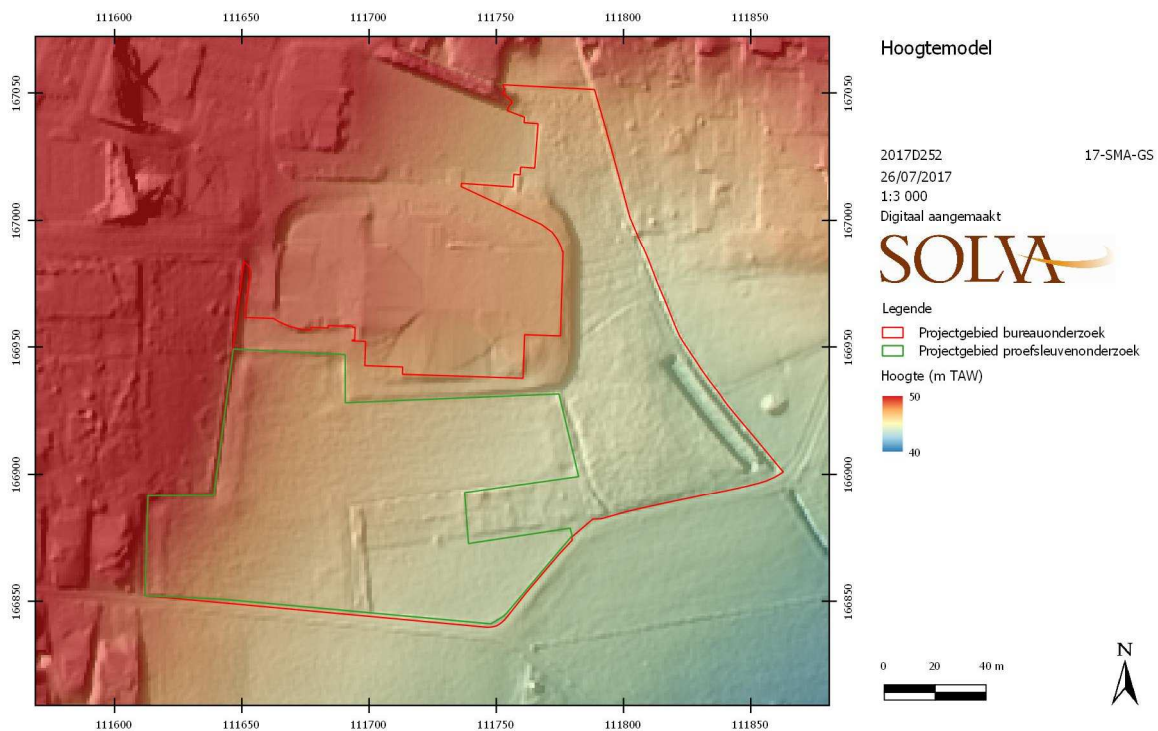
Gemeente Lierde wenst met recreatiezone *De Zandloper* een nieuwe groene omgeving aan te leggen waarin sport- en spelactiviteiten de hoofddoelstelling zullen vormen. De huidige publieke ruimte rondom het gemeentehuis, de gemeentelijke diensten, ontmoetingscentrum *De Lier* en sporthal *De Zandloper* zal worden uitgebreid met het gebied begrensd door de Nieuwstraat, Groenstraat en Nieuwe Wijk. De werken omvatten de aanleg van **infrastructuur**, de aanpassing van de **groenstructuur** en **waterhuishouding**, en de **inrichting** van de site.

Het projectgebied bevindt zich op de oostelijke flank van een uitloper van een zuidwaarts gerichte lemige rug en helt af naar de vallei van de Larebeek (Figuur 3). Het onderzoeksgebied is sinds de late 18de eeuw vrij gebleven van bebouwing, met uitzondering van enkele structuren tegen de Groenstraat aan (Figuur 4). Van bijzonder belang is de aanwezigheid van een **kouter** onmiddellijk ten westen van het projectgebied (nog steeds bewaard in toponymie en perceelsstructuur). Er is bijgevolg een reële kans op het aantreffen van (vol)middeleeuwse sporen. Archeologisch onderzoek in de wijdere omgeving en mogelijks ook het toponiem Groenstraat tonen bovendien aan dat deze regio reeds millennia lang geëxploiteerd werd, met name in de Romeinse periode. Door zijn ligging op de flank van een lemrug zouden archeologische sporen onderhevig geweest kunnen zijn aan erosie. In welke mate deze erosie gespeeld heeft, was echter niet uit dit bureauonderzoek te bepalen. De potentiële bodemerrosiekaart duidt tegenwoordig alvast op lage erosie. Ook de **controleboringen** duiden erop dat de bodem nog goed bewaard is onder een ploeglaag van ca. 30 cm.

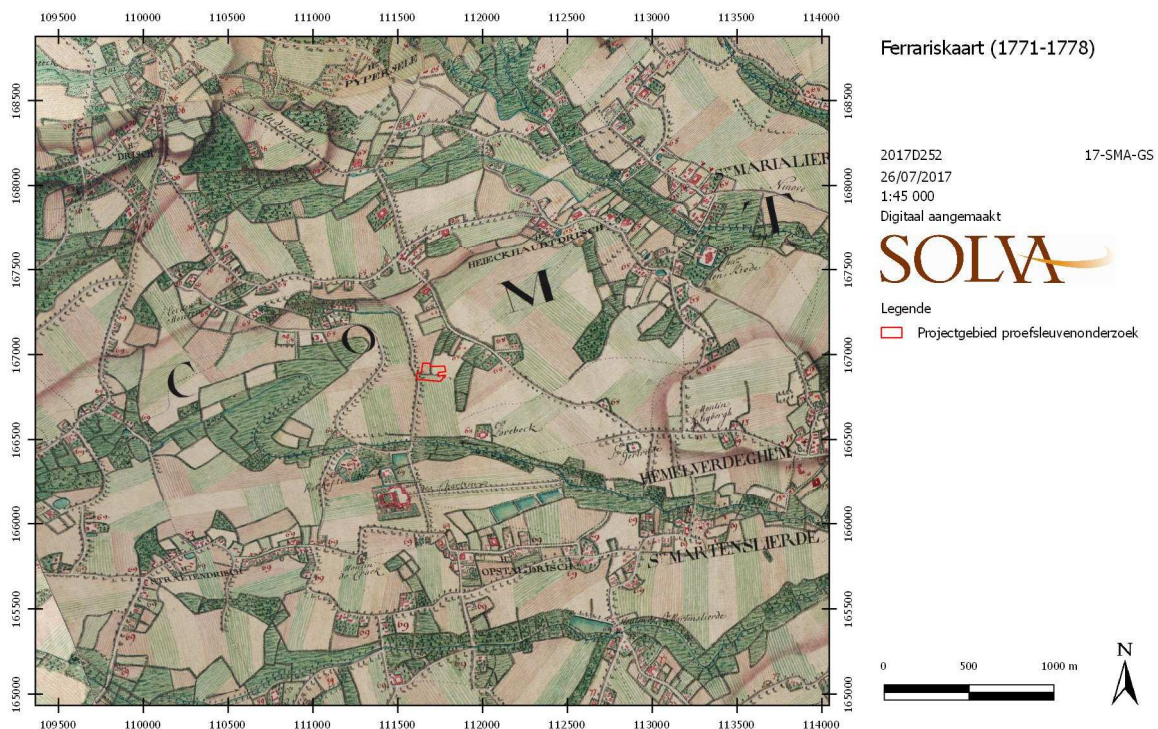
Binnen dit kader wenst de gemeente Lierde nu de recreatiezone *De Zandloper* aan te leggen. Deze werken betekenen een nieuwe versterking van het bodemarchief. Zo wordt 5233 m² afgegraven voor de nivellering van het terrein en aanleg van een waterbuffer, wordt een nieuw gebouw geplaatst (236 m²), 250 lm nieuwe riolering gelegd en een oppervlakte van ca. 5400 m² gedraineerd met buizen op 50 cm diepte. Bovendien dient voor een ophoging van ca. 6574 m² de teelaarde afgegraven te worden over ca. 20 cm. In bepaalde zones dient deze versterking gerelativeerd te worden door de bestaande toestand, met aanwezigheid van ophogingen, rioleringen en een brandweg en verharding ter hoogte van de sporthal.

³ Poulain et al. 2017.

Gelet op het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied en de impact van de werken, werd een archeologisch vervolgonderzoek met ingreep in de bodem, met name een proefsleuvenonderzoek, geadviseerd. De hierbij weerhouden zone betreft enkel het westelijke en centrale deel van het projectgebied. Voor het **oostelijke deel** van het projectgebied, waar heden een jong bos staat, is **geen verder vooronderzoek** noodzakelijk. Het drassige karakter maakte deze zone onaantrekkelijk voor bewoning in het verleden. Bovendien zijn de geplande ingrepen hier ook beperkt, met name het rooien van enkele jonge bomen en de uitbreiding van een bestaand bufferbekken.

Figuur 3. Gedetailleerd hoogtemodel van het projectgebied (Bron: AGIV, DHMV II, raster, 1 m resolutie; 23-07-2017).

Figuur 4. Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied (Bron: AGIV, geraadpleegd via WMS; 23-07-2017).

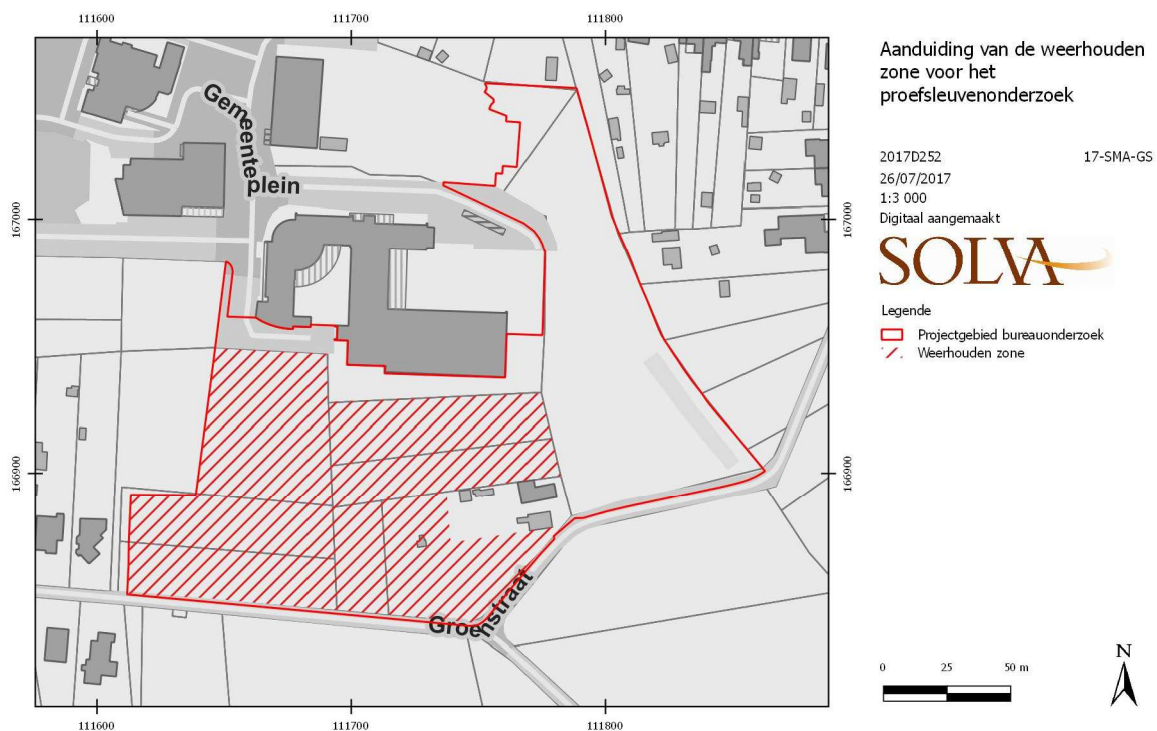
2.1.2 De onderzoeksopdracht

2.1.2.1 Vraagstelling

Het proefsleuvenonderzoek ten behoeve van de vergunningsaanvraag heeft tot doel om informatie te verzamelen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site op het terrein, de karakteristieken en bewaringstoestand ervan, de relatie met het landschap, de waarde ervan en de wijze waarop met het terrein moet omgegaan worden bij de geplande bodemingrepen. De meeste aandacht hierbij gaat uit naar de oudere periodes, aangezien er voor deze geen informatie beschikbaar is. Hiertoe zijn volgende (niet-limitatieve) onderzoeksvragen geformuleerd:

- Nagaan of er archeologische sporen bewaard zijn in het projectgebied onder de bouwvoor.
- Hoe goed zijn de archeologische sporen onder de bouwvoor bewaard?
- Van welke aard zijn deze sporen?
- Naar welke activiteiten verwijzen de aangetroffen sporen?
- Uit welke periode stammen de archeologische sporen? En hoe verhouden deze zich tot elkaar? En hoe verhouden ze zich tot het ruimere kader en gekende archeologische sites in de omgeving?
- Is er sprake van continuïteit in eventuele bewoning of zijn er juist belangrijke discrepanties waar te nemen?

Gelet op de bodemgesteldheid, met drogere bodems in het westen van het projectgebied, en de bestaande toestand, met rioleringen en ophoging langsheen de sporthal, een bestaande woning en rioleringen en een bufferbekken in de oostelijke zone, worden archeologische sporen vooral verwacht in het westelijke deel van het projectgebied. Indien er toch archeologische sporen bewaard zouden zijn in die oostelijke zone, betreft het hoogstwaarschijnlijk sporen van niet-structurele aard. Rekening houdend met de beperkte werken in deze zone (huidige bosje), werd op basis van de bureaustudie bijgevolg enkel de westelijke zone weerhouden voor verder vooronderzoek (Figuur 5).

Figuur 5. Aanduiding van de voor het proefsleuvenonderzoek weerhouden zone, ten opzichte van het projectgebied van het bureauonderzoek (Bron: AGIV, geraadpleegd via WMS; 23-07-2017).

2.1.2.2 De randvoorwaarden

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in het hoofdstuk 8.6 (proefsleuven en proefputten) van de Code van Goede Praktijk.

2.1.3 Werkwijze en strategie van het vooronderzoek

2.1.3.1 Motivering van de onderzoeksstrategie, -methoden en -technieken

2.1.3.1.1 Strategie

In deze nota wordt het vooronderzoek met ingreep in de bodem, i.c. het proefsleuvenonderzoek, dat uitgevoerd is voor de geplande werken toegelicht. Dit onderzoek had als doel de eventuele aanwezigheid van archeologische sporen in kaart te brengen en te valoriseren. Daarbij wordt bijzondere aandacht besteed aan de relevante ecologische en aardkundige gegevens. Bij zowel het terreinonderzoek, als bij de rapportage is de aandacht gevestigd op het beantwoorden van de vooropgestelde onderzoeksvragen.

Dit proefsleuvenonderzoek moet uiteindelijk leiden tot een gemotiveerd advies of, en welke, maatregelen van verder onderzoek op het projectgebied noodzakelijk of niet relevant zijn.

2.1.3.1.2 Methoden en technieken

Het terreinwerk van het proefsleuvenonderzoek vond plaats op 3,4 en 5 juli 2017.

Om een zicht te krijgen op de eventuele aanwezigheid van archeologische sporen zijn binnen het projectgebied in totaal 14 proefsleuven aangelegd met een onderlinge afstand van **14 m** (as op as). Daardoor kon binnen de te onderzoeken zone een gelijkmatige spreiding bekomen worden. Proefsleuven 1 t.e.m. 8 en 14 hebben een NNO-ZZW-oriëntatie. De proefsleuven 9 t.e.m. 13 staan haaks op de bovenvermelde, en hebben een WZW-ONO-oriëntatie. Deze sleuven zijn aangelegd om een eventueel andere oriëntatie in oudere perceelsstructuren (greppels) te kunnen ondervangen (cf. *infra*; Hoofdstuk 2.1.2.8).

De lengte van de proefsleuven varieert tussen 22 m (PS 13) en 108 m (PS3). Proefsleuven 1 en 2 zijn ca. 31 m lang, proefsleuven 4 en 5 ca. 90 m, proefsleuf 6 ca. 85 m, proefsleuven 7, 8 en 14 ca. 76 m. Proefsleuven 9 t.e.m. 11 zijn ca. 36,5 m lang, proefsleuf 11 37 m, proefsleuf 12 32 m. De lengte is afhankelijk van de vorm van het te onderzoeken terrein en de oriëntatie van de proefsleuven.

Om inzicht te verwerven in de aard en functie van sommige sporen en hun ruimtelijke en chronologische samenhang zijn de sleuven soms lokaal uitgebreid. Er zijn geen kijkvensters aangelegd, aangezien de resultaten daar geen aanleiding toe gaven en het bekomen beeld, mede door de dichtere inplanting van de sleuven ten aanzien van elkaar, duidelijk was.

De totale oppervlakte van de zone die bij het bureauonderzoek weerhouden werd voor verder archeologisch (voor)onderzoek bedraagt 13612,97 m². De oppervlakte van de aangelegde proefsleuven bedraagt 1777,23 m²; zodoende is **13,04 % van de weerhouden zone onderzocht**.

Een graafmachine met een platte bak van 2 m breed legde de sleuven machinaal aan en dit onder begeleiding van de veldwerkleider om te verzekeren dat de juiste diepte werd bekomen. De sleuven zijn afgegraven tot op de moederbodem (zand)leem of tot op het eerste archeologisch leesbare niveau. De grond werd gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Het dichten gebeurde op zo een manier dat de originele bodemopbouw opnieuw werd bekomen.

De sporen zijn na het afgraven onmiddellijk manueel opgeschaafd, gefotografeerd met een fotobordje (met projectcode 17-SMA-GS/2017D252), beschreven in de SOLVA-Archeologiedatabank en topografisch ingemeten met een GPS en Total Station. Alle vondsten kregen een uniek identificatienummer (= vondstnummer). Op regelmatige afstanden en indien er geen archeologische sporen aanwezig waren, zijn er profielputten aangelegd om op die manier een beter beeld te krijgen van de bodemopbouw. Elk profiel is gefotografeerd en per laag beschreven. Van alle sleuven en profielen is de precieze locatie topografisch ingemeten.

Het gebruik van **gestandaardiseerde fiches** en een gestandaardiseerde nummering van de sporen en de lagen in een spoor – en alles wat daarmee samenhangt (foto's, plannen, vondsten, ...) – heeft niet alleen te maken met het stroomlijnen van de registratie op het veld, maar ook met de verwerking van deze gegevens tijdens de rapportage.

De Dienst Archeologie van SOLVA heeft in de loop van 2009 de ontwikkeling van een **databank** geïnitieerd. Haar doel is het kunnen zowel invoeren en opslaan, als raadplegen en beheren van alle gegevens – velddata en externe informatie – in één systeem. Daarenboven is het de opzet om met de databank overzichtelijke lijsten te kunnen genereren, die als bijlagen kunnen dienen in de rapporten.

De absolute basis van de databank, de kleinste atomaire eenheid als het ware, is het **spoor**. Dit valt uiteen in acht types: 'laag', 'muur', 'vloer', 'skelet', 'hout', 'vondst', 'vertical feature interface' of 'VFI' en 'horizontal feature interface' of 'HFI'. Voor elk type spoor bestaat één gestandaardiseerde fiche in de databank. Aan deze kleinste eenheid wordt alles gekoppeld: plannen, tekeningen, foto's én vondsten. Bovendien worden op dit niveau de eerste relaties gelegd tussen de sporen onderling: een spoor 'is recenter', 'is ouder', 'gelijktijdig met' of 'hetzelfde als' een ander spoor.

Op een tweede niveau in de databank staan de **spoorcombinaties**. Deze groeperen één of meerdere sporen. Elke spoorcombinatie krijgt een individueel nummer, namelijk het nummer van het eerste spoor dat tot deze spoorcombinatie behoort. Het is evenwel niet zo dat elk spoor noodzakelijk deel uitmaakt van een spoorcombinatie. Verstoringen en 'negatieve sporen', sporen die na couperen geen of een natuurlijk spoor blijken te zijn, worden niet tot het niveau van een spoorcombinatie gebracht, maar bestaan enkel tot op het spoorniveau. De plannen, tekeningen, foto's en vondsten die gekoppeld zijn aan een spoor worden door de databank automatisch verbonden aan de spoorcombinatie waartoe ze behoren. Vanuit dit niveau kan men dus makkelijk navigeren in de verschillende sporen van die spoorcombinatie en waaraan de vondsten, plannen, tekeningen en foto's verbonden zijn. Op dit niveau laat de databank eveneens toe chronologische/stratigrafische relaties te leggen tussen de spoorcombinaties onderling.

Het derde niveau in de databank bevat de **structuren**. Structuren groeperen op hun beurt één of meerdere spoorcombinaties. Ook zij krijgen een individueel nummer, met name het eerste spoorcombinatienummer dat tot deze structuur behoort. Indien bijvoorbeeld een gebouwplattegrond (structuurniveau) is vastgesteld, bestaande uit verschillende paalsporen (spoorcombinatieniveau), dan zal deze gebouwplattegrond het nummer dragen van een spoorcombinatie (een paalspoor) die deel uitmaakt van deze structuur. Elk paalspoor (spoorcombinatieniveau) kan op zijn beurt bestaan uit een paalkern (spoorniveau) en een insteek (spoorniveau). Opnieuw is het zo dat niet elke spoorcombinatie tot een structuur hoeft te behoren. De databank groepeerd onder een structuur telkens de plannen, tekeningen, foto's en vondsten die gekoppeld zijn aan de spoorcombinaties die deel uitmaken van de structuur. Opnieuw is vanuit het structuurniveau gemakkelijk te navigeren tussen de verschillende spoorcombinaties die ertoe behoren en zo, verder afdalend, uiteindelijk tussen de verschillende sporen. Op dit niveau kunnen eveneens chronologische/stratigrafische relaties gelegd worden tussen structuren.

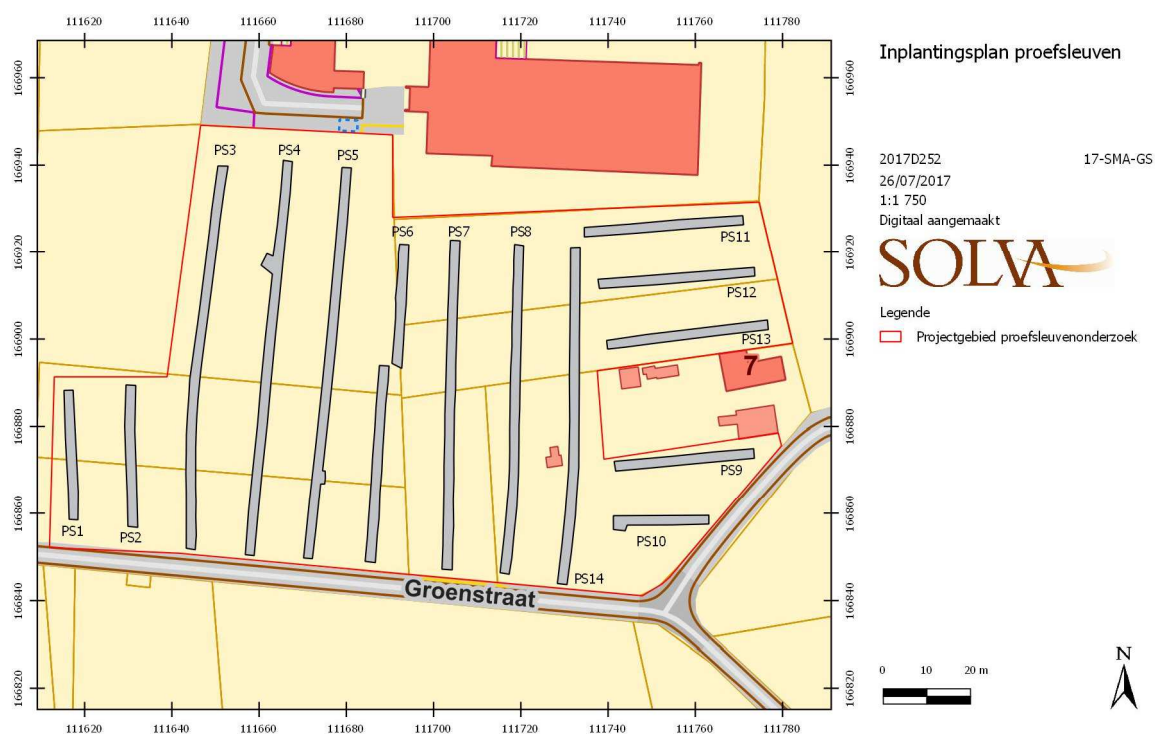
Wat de **vondsten en de staalnames** betreft, wensen we mee te geven dat de databank een uitgebreide mogelijkheid tot determinatie, datering en assessment voorziet. Dit gebeurt zoals vermeld op het spoorniveau. Hieraan zijn de verschillende vondst- en staalnummers van de vondsten gekoppeld. Bij het ingeven van de vondsten wordt 'automatisch' een datering gegenereerd, maar deze kan manueel overschreven worden. Dit geldt op spoor-, spoorcombinatie- en structuurniveau. De databank laat eveneens toe de vondstgegevens te bevragen en te exporteren naar Excel. Bovendien kan voor elke vondst een logboek van de verschillende behandelingen aangemaakt worden.

De databank bevat tot slot alle relevante documenten met betrekking tot een project in een map '**bijlagen**': rapporten, plannen, overzichtsfoto's, rapporten natuurwetenschappelijk onderzoek, totaalplan, ...

2.1.3.2 Inplantingsplan van de proefsleuven en proefputten

Gelet op de bodemgesteldheid, met drogere bodems in het westen van het projectgebied, en de bestaande toestand, met rioleringen en ophoging langsheen de sporthal, een bestaande woning en rioleringen en een bufferbekken in de oostelijke zone, worden archeologische sporen vooral verwacht in het westelijke deel van het projectgebied. Indien er toch archeologische sporen bewaard zouden zijn in die oostelijke zone, betreft het hoogstwaarschijnlijk sporen van niet-structurele aard. Rekening houdend met de beperkte werken in het huidige bosje, wordt bijgevolg enkel de westelijke zone weerhouden voor verder vooronderzoek (cf. *supra*).

De proefsleuven zijn zo aangelegd dat de weerhouden zone in zijn geheel geëvalueerd kon worden. In totaal zijn 14 proefsleuven aangelegd (Figuur 6). Proefsleuven 1 t.e.m. 8 en 14 hebben een NNO-ZZW-oriëntatie. De proefsleuven 9 t.e.m. 13 staan haaks op de bovenvermelde, en hebben een WZW-ONO-oriëntatie. Deze sleuven zijn aangelegd om een eventueel andere oriëntatie in oudere perceelsstructuren (greppels) te kunnen ondervangen (cf. *infra*; Hoofdstuk 2.1.2.8).

Figuur 6. Inplantingsplan van de proefsleuven op het GRB (Bron: AGIV, geraadpleegd via WMS; 26-07-2017).

2.1.3.3 Beschrijving van de opengelegde oppervlakte

In totaal zijn **14 proefsleuven** aangelegd. De lengte van de proefsleuven varieert tussen 22 m (PS 13) en 108 m (PS3). Proefsleuven 1 en 2 zijn ca. 31 m lang, proefsleuven 4 en 5 ca. 90 m, proefsleuf 6 ca. 85 m, proefsleuven 7, 8 en 14 ca. 76 m. Proefsleuven 9 t.e.m. 11 zijn ca. 36,5 m lang, proefsleuf 11 37 m, proefsleuf 12 32 m.

De oppervlakte van de weerhouden zone bedraagt 13612,97 m². De oppervlakte van de aangelegde proefsleuven bedraagt 1777,23 m² (Tabel 1). Op deze manier is 13,04 % van de weerhouden zone archeologisch onderzocht.

Proefsleuf 1	66,74 m ²
Proefsleuf 2	74,20 m ²
Proefsleuf 3	193,94 m ²
Proefsleuf 4	209,29 m ²
Proefsleuf 5	199,82 m ²
Proefsleuf 6	101,46 m ² + 63,58 m ²
Proefsleuf 7	167,82 m ²
Proefsleuf 8	164,35 m ²
Proefsleuf 9	80,61 m ²
Proefsleuf 10	77,75 m ²
Proefsleuf 11	80,84 m ²
Proefsleuf 12	71,94 m ²
Proefsleuf 13	50,41 m ²

Proefsleuf 14	174,48 m ²
---------------	-----------------------

Tabel 1. Opsomming van de oppervlaktes van de aangelegde proefsleuven.

2.1.3.4 *Motivatie van de keuze ten aanzien van de selectie van vondsten*

Tijdens het terreinwerk is er geen selectie gebeurd bij het recupereren van de vondsten. Om een zo compleet mogelijk beeld van de site en de archeologische restanten te bekomen, is **alles** verzameld, voorzien van een vondstnummer (= uniek volgnummer) en opgenomen in de SOLVA-Archeologiedatabank.

2.1.3.5 *Motivatie van de keuze ten aanzien van staalname*

Omwille van het beperkte aantal en vooral de aard en bewaringstoestand van de sporen hebben er **geen staalnames** plaatsgevonden.

2.1.3.6 *Beschrijving van de organisatie van het vooronderzoek*

Het onderzoek is uitgevoerd door erkend archeoloog en veldwerkleider Arne De Graeve en assistent-archeoloog Ewoud Deschepper. De inhoudelijke keuzes en afwegingen zijn in overleg geschied tussen Arne De Graeve en Bart Cherretté.

2.1.3.7 *Beschrijving van het gebruikte materiaal*

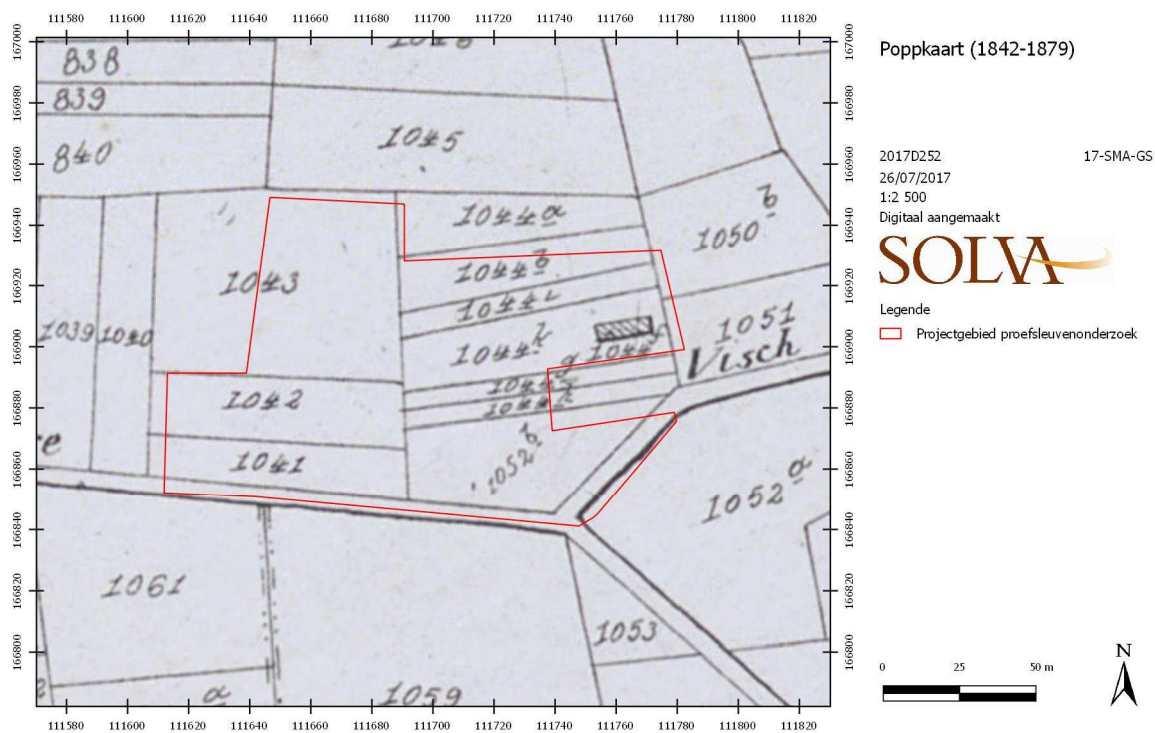
De afgraving gebeurde met een Hitachi graafmachine van 21 ton met een platte bak van 2 m breed. De foto's zijn genomen met een Pentax K-50. De vondsten zijn per laag gerecupereerd en in vondstzakjes gestoken. Deze werden vervolgens onmiddellijk voorzien van een uniek volgnummer (= vondstnummer). Het digitaal inmeten van de sporen en het bepalen van de hoogte van het terrein en de afgegraven niveaus (in TAW) werden gedaan met een GPS-toestel (Trimble R6 GNSS) en een Total Station Trimble S3. De registratie van de archeologische sporen gebeurde met een tablet met een *Filemaker 15 go app*.

2.1.3.8 *Beschrijving en motivering van eventuele afwijkende methodiek en van eventuele bijstellingen van de oorspronkelijke strategie*

Op de bij de archeologienota bijgevoegde plannen was voorgesteld om alle proefsleuven in een WNW-OZO-oriëntatie aan te leggen. Echter bleek op het terrein dat de smalle perceelsstructuur (zoals deze te zien is op de Poppkaart, Figuur 7) ook in de *cropmarks* van de ingezaaide bodembedekker te zien was. Daartoe is beslist om de sleuven met de helling mee te leggen, omdat anders de kans bestond dat de sleuven over de hele afstand zouden doorsneden worden door één of meerdere van deze recente perceelsgrachten, waardoor er inhoudelijk weinig nieuwe info uit de aangelegde sleuven zou kunnen worden gehaald.

In het oostelijke deel van het onderzoeksterrein is deze oorspronkelijk voorziene oriëntatie wel aangehouden omdat de terreingesteldheid (door aanwezigheid van stal) noopte tot een andere oriëntatie. Op die manier echter konden eventueel ander georiënteerde greppelsystemen ook opgespoord worden.

Er zijn, in tegenstelling tot de beschreven methodiek in het programma van maatregelen van de archeologienota, geen kijkvensters aangelegd. Sommige sleuven zijn plaatselijk wel uitgebreid. De reden voor het niet aanleggen van kijkvensters is dat de aard en densiteit van de aangetroffen sporen dit niet noodzakelijk maakte, en er via de proefsleuven al een voldoende groot deel van het terrein is geprospecteerd.

Figuur 7. Poppkaart van het projectgebied (Bron: AGIV, geraadpleegd via WMS; 26-07-2017).

2.1.3.9 Zones waar behoud in situ gebeurde

Niet van toepassing.

2.1.3.10 De aspecten waarvoor advies van specialisten werd ingewonnen

Niet van toepassing.

2.1.3.11 De aspecten waarvoor algemene wetenschappelijke advisering werd gevraagd

Niet van toepassing.

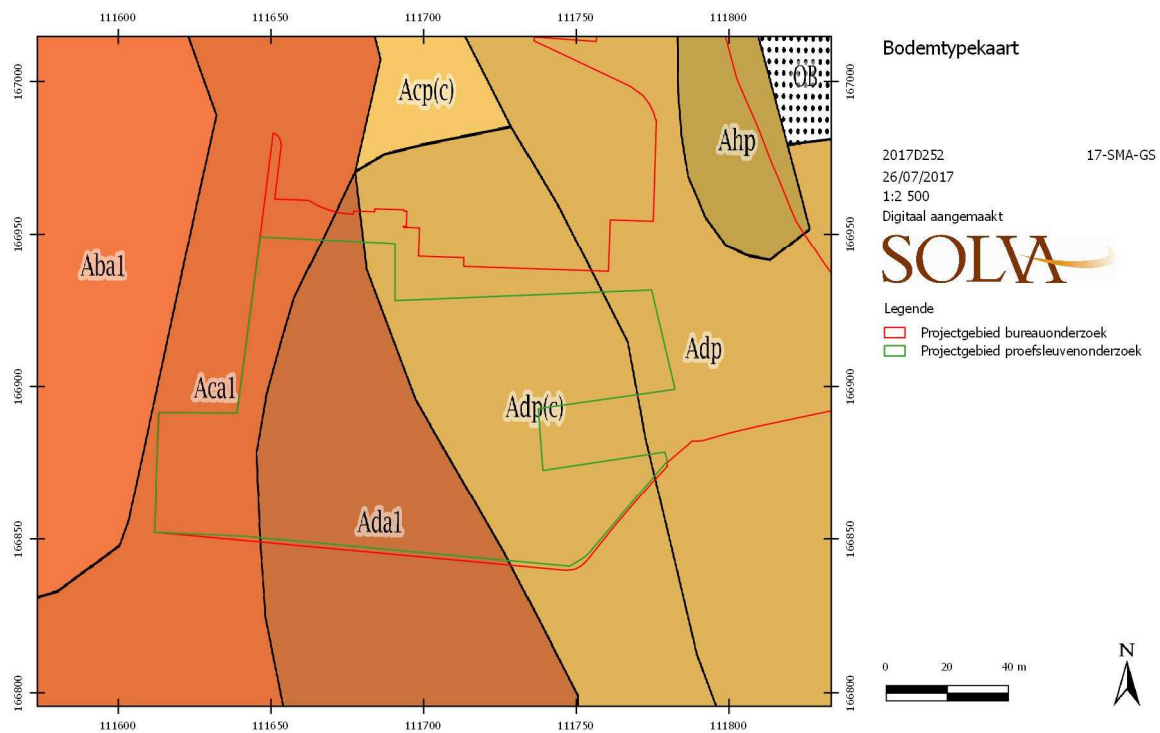
2.2 Assessmentrapport

2.2.1 Samenvatting van de bevindingen van het bureauonderzoek

2.2.2 Beschrijving van de aardkundige opbouw van het onderzochte gebied

Op basis van de bodemkaart kan het terrein van west naar oost, en dus topografisch gezien van hoog naar laag, ingedeeld worden in vier bodemtypes: Aca1-gronden (matig droge leemgronden met textuur B horizont), Ada1-gronden (matig natte leemgronden met textuur B horizont), Adp(c)-gronden (matig natte leemgronden zonder profiel) en Adp-gronden (matig natte leemgronden zonder profiel) (Figuur 8).

Tijdens het terreinonderzoek zijn 19 bodemprofielen geregistreerd. De profielen werden machinaal aangelegd door te verdiepen tot op ca. 1,00 m. Doorgaans werden de profielen gegraven tot in de moederbodem, die hier uit Quartaire leem bestaat. De locaties van de profielen staan weergegeven op Figuur 9.

Figuur 8. Bodemtypekaart (Bron: DOV, geraadpleegd via WMS; 23-07-2017).

Op het hoogste punt van terrein, ter hoogte van proefsleuven 1 t.e.m. 3, bestond de bodemopbouw uit een ploeglaag van zo'n 22 tot 38 cm dik (Foto 1). Topografisch gaat het hier om ca. 48,35 à 49,57 m TAW. In Profiel 1 was hieronder een fragmentair bewaarde B-horizont van zo'n 4 cm dik aanwezig. Hieronder bevindt zich dan het "moedersubstraat", een geel leempakket. De afgraving diende hier dus slechts oppervlakkig te gebeuren, tot ongeveer -30 à -40 cm onder het maaiveld. Ten gevolge van de lange droogte tijdens het voorjaar van 2017, was de bodem tot op zo'n 35 à 40 cm onder het maaiveld sterk uitgedroogd.

Foto 1. Profiel 2 (links) en profiel 3 (rechts).

Figuur 9. Profielenplan geplot op het GRB (Bron: AGIV, geraadpleegd via WMS; 26-07-2017).

Hoe meer naar het (zuid)oosten van het onderzoeksgebied, en dus hoe lager, hoe dikker het af te graven pakket werd. Proefsleuf 11 ligt op ca. 45 m TAW, proefsleuf 12 kent een hoogteverloop van west naar oost van 44,97 m TAW naar 44,21 m over een afstand van ca. 30 m. Dit werd het best geïllustreerd in proefsleuf 11.

Aan de oostelijke kant van deze sleuf, ter hoogte van profiel 17, was een pakket colluvium van zo'n 50 cm dik afgezet (PS11-5). Meer naar het westen, en dus hellingopwaarts, in profiel 18, bedroeg dit pakket nog zo'n 40

cm, om vervolgens in het begin van de sleuf volledig te verdwijnen (Foto 2). Het oorspronkelijke reliëf richting de Larebeek was in oorsprong dus een stuk meer uitgesproken dan vandaag de dag het geval is.

Foto 2. Profiel 17 (links) en profiel 18 (rechts).

Ook op het lager gelegen perceel, dat tot voor kort in gebruik was als schapenweide, kon in profiel 16 een pakket colluvium waargenomen worden (Foto 3). Dit was hier zo'n 26 à 34 cm dik. De geringe dikte van de ploeglaag op

Foto 3. Profiel 16.

dit perceel, namelijk ca. 20 tot 24 cm, toont verder ook aan dat dit perceel naar alle waarschijnlijkheid al sinds lang grasland is en niet onder de ploeg heeft gelegen.

In proefsleuf 6 toonden de profielen dat er verschillende grote vergravingen zijn geweest (Foto 4). Het gaat om sporen PS6-4, PS6-8 en PS6-12, en laag PS6-9 in profiel 11. Ook PS6-15 is mogelijk een aanzet van een vergraving. De aanwezigheid van deze grote vergravingen is ook de reden waarom de proefsleuf zo'n 2 m naar het oosten opgeschoven is: het spoor PS6-12 zou immers de registratie van mogelijke andere sporen verstoren. Deze sporen worden hieronder verder besproken.

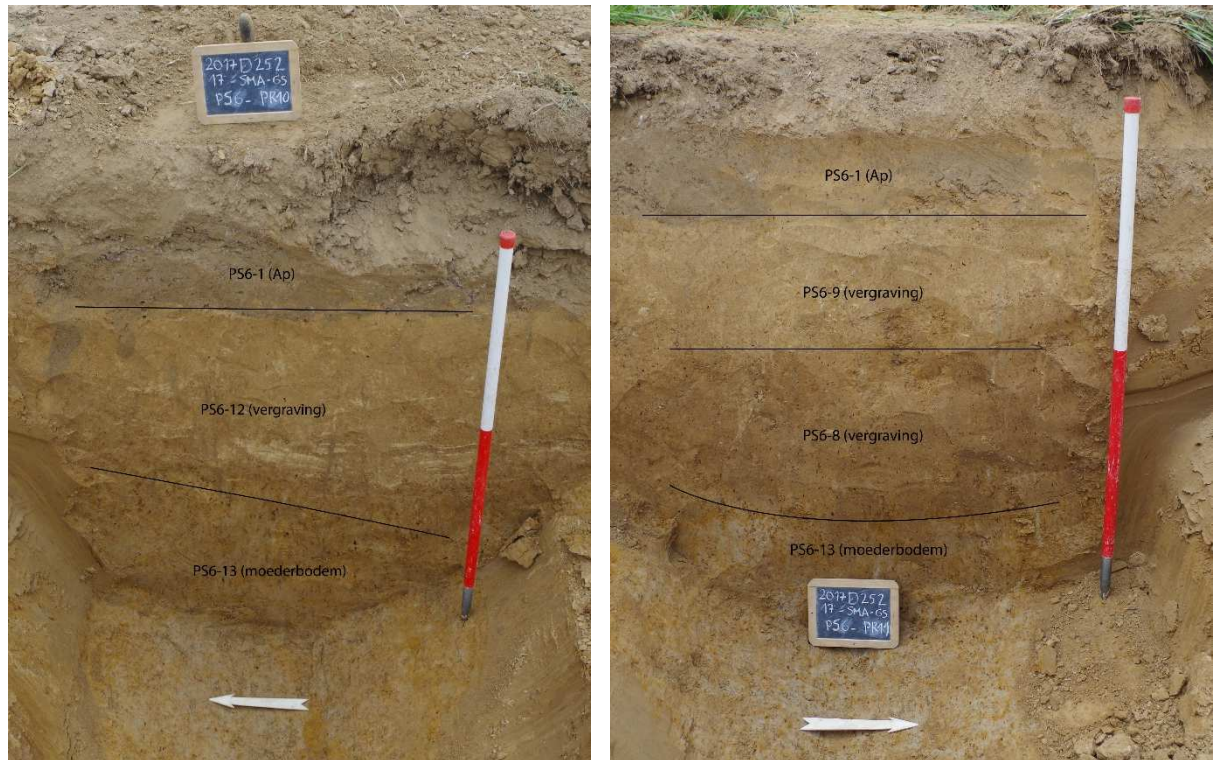

Foto 4. Profiel 10 (links) en profiel 11 (rechts).

In proefsleuf 6 bleek er in profielen 8 en 9 een colluviaal pakket of een vergravingslaag bovenop een mogelijk opvullingspakket aanwezig te zijn (Foto 5). Dit mogelijk opvullingspakket bestaat uit vrij fijne leem met ijzerafzetting en takjes. Het pakket lijkt sterk op een laag aangetroffen bij het onderzoek op de site Ruien-Rosalinde, waar deze geïnterpreteerd werd als beekvallei. Deze interpretatie kon gestaafd worden via geomorfologische kaarten.⁴ Op die manier gaat het te Lierde *mogelijks* om het opvulpakket van een oude beekvallei.

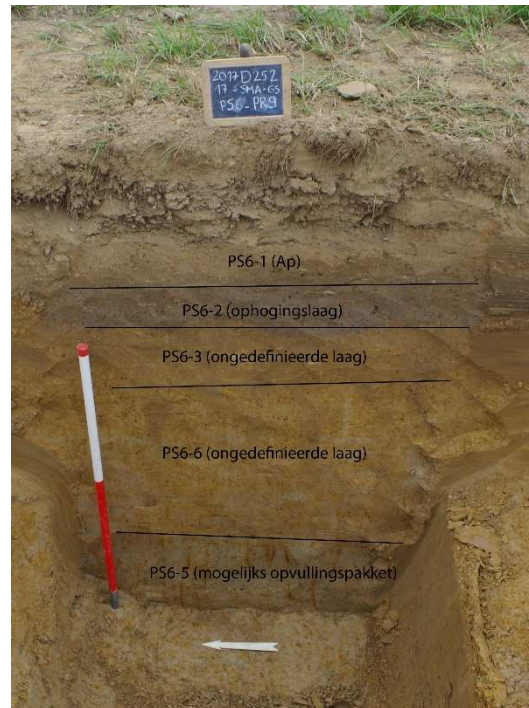

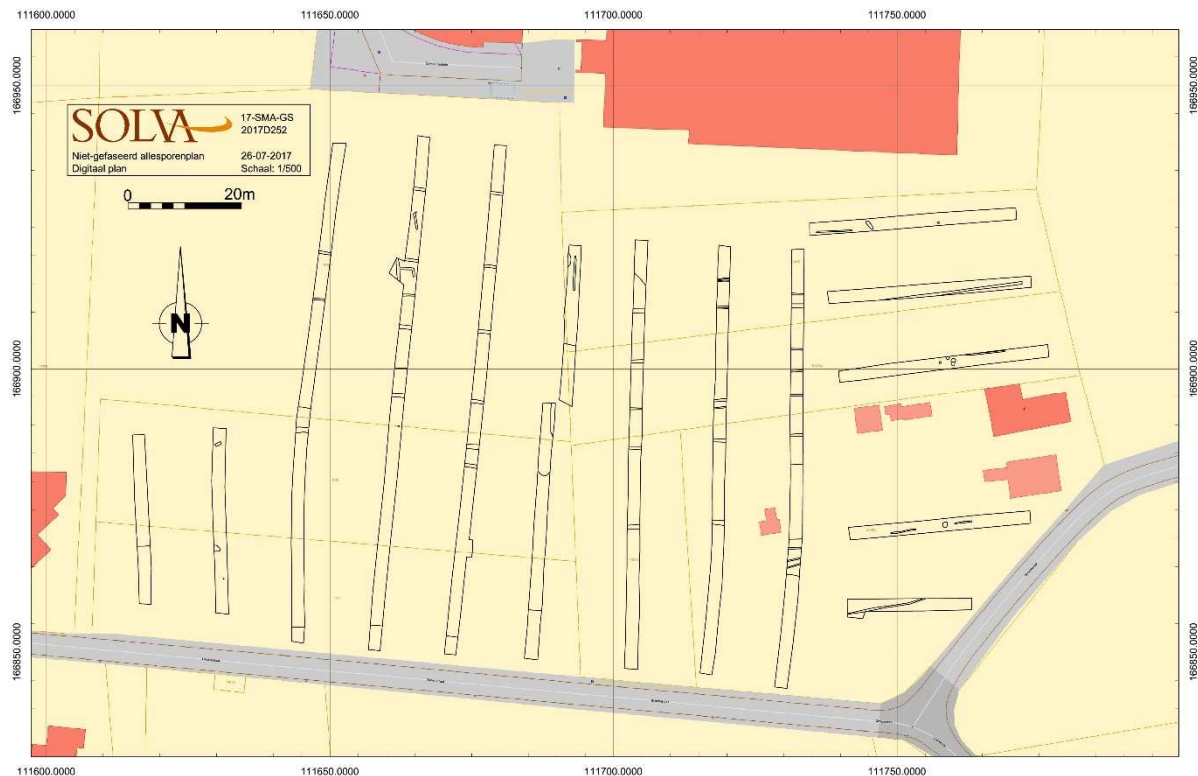
Foto 5. Profiel 8 (links) en profiel 9 (rechts).

⁴ Verbrugge A., in voorbereiding.

2.2.3 Assessment van het onderzochte gebied op basis van de resultaten van het proefsleuvenonderzoek: sporen en vondsten⁵

Er is tijdens het vooronderzoek slechts een zeer beperkte set archeologische sporen en vondsten teruggevonden. De meeste sporen zijn greppels en grachten die gelinkt kunnen worden aan eerder recente perceelsopdelingen. De bijlage bevat een gedetailleerde spoorbeschrijving, alsook een lijst van de vondsten.

2.2.3.1 Beschrijving van het sporen- en vondstenbestand

Figuur 10. Niet-gefaseerd allesporenplan. Voor een gedetailleerde versie, zie bijlage.

Deze grachten/greppels zijn doorgaans heterogeen grijs/wit en slechts zeer oppervlakkig bewaard (Foto's 6-8). Het is evenwel opvallend dat deze niet steeds in het verlengde van de historische en hedendaagse kadastrale indeling liggen. Dit werd wel verwacht, te meer omdat er heel duidelijke *crop marks* aanwezig waren op het moment van uitvoering van het terreinwerk. Deze kwamen echter niet tot uiting bij afgraven of op het archeologische niveau. Naar alle waarschijnlijkheid zijn deze *crop marks* tot stand gekomen doordat op deze plaats de ploeglaag slechts oppervlakkig doorbroken is, waardoor er een betere waterdoorlatendheid ontstond. Gelet op het zo goed als ontbreken van vondstmateriaal uit deze grachten en greppels is een datering moeilijk, maar op basis van de heterogene samenstelling van de vulling kan een (relatief) recente datering naar voor geschoven worden. Het weinig aardewerk wijst ook in deze richting. Zo bevatte gracht PS3-5 een wandscherf lokaal gedraaid rood aardewerk met een bruine loodglazuur. Daar de hoeveelheid mangaan in het loodglazuur toeneemt doorheen de middeleeuwen, kan veronderstelt worden dat dit fragment een eerder late datering heeft⁶. Greppel PS5-5 bevatte twee scherven afkomstig van waarschijnlijk eenzelfde individu, waaronder een deel van een bodem. De fragmenten hebben een heel donkere loodglazuur en een platte bodem waardoor een post-middeleeuwse datering duidelijk is. Greppel PS7-3 bevatte een gegolfd standingfragment van een steengoed stuk (waarschijnlijk een kan/kruik) met zoutglazuur, dat op basis van de morfologie en de aardewerksoort tussen het begin van de 15de en het midden van de 16de eeuw gedateerd kan worden.⁷ Context PS7-5, een gracht, bevatte een wandfragment in lokaal gedraaid grijs aardewerk, dat niet specifiek dan de tweede helft 11de – 16de eeuw gedateerd kan worden. Greppel PS12-1 bevatte een verder niet te determineren randfragment uit lokaal gedraaid rood aardewerk met een eerder bruin loodglazuur, waardoor ook hier een laat- of post-middeleeuwse datering kan gegeven worden. Een uitzondering op dit eerder recent aardewerk is een

⁵ Determinatie van het aardewerk gebeurde door Maxime Poulain en Arne De Graeve.

⁶ Verhaeghe 1998, 108.

⁷ Groeneweg 2000, 133.

wandfragment afkomstig uit greppel PS3-9. Het betreft een zacht, roze baksel met een fijne zandverschraling, dat gelet op de sterke verwerking moeilijk determineerbaar is. In confrontatie met de meerderheid van het aardewerk uit deze grachten en de heterogene vulling kan gesteld worden dat het hier om een residueel fragment gaat. Greppel PS3-6 ten slotte bevatte zeven fragmenten van een poreus vulkanisch gesteente, hoogstwaarschijnlijk tefriet, die waarschijnlijk afkomstig zijn van een maalsteen.

Op basis van het weinige aardewerk lijkt een laat- tot eerder post-middeleeuwse datering van deze greppels en grachten aangewezen.

Foto 6. PS4-8, een typisch voorbeeld van de op het terrein aangetroffen greppels en grachten.

Foto 7. PS7-2, een ander voorbeeld van de laat- tot post-middeleeuwse grachten en greppels.

Foto 8. Zicht op PS8-6 en PS8-7, laat- tot post-middeleeuwse greppels.

PS8-3 en PS8-4 kunnen samen een karrenspoor vormen (Foto 9). De sporen zijn immers vrij smal en de onderlinge afstand van ca. 1,20 m komt overeen met een afstand die vaak geassocieerd wordt met karrensporen. Door de oppervlakkige bewaring kan het tracé echter niet gevolgd worden in de andere proefsleuven.

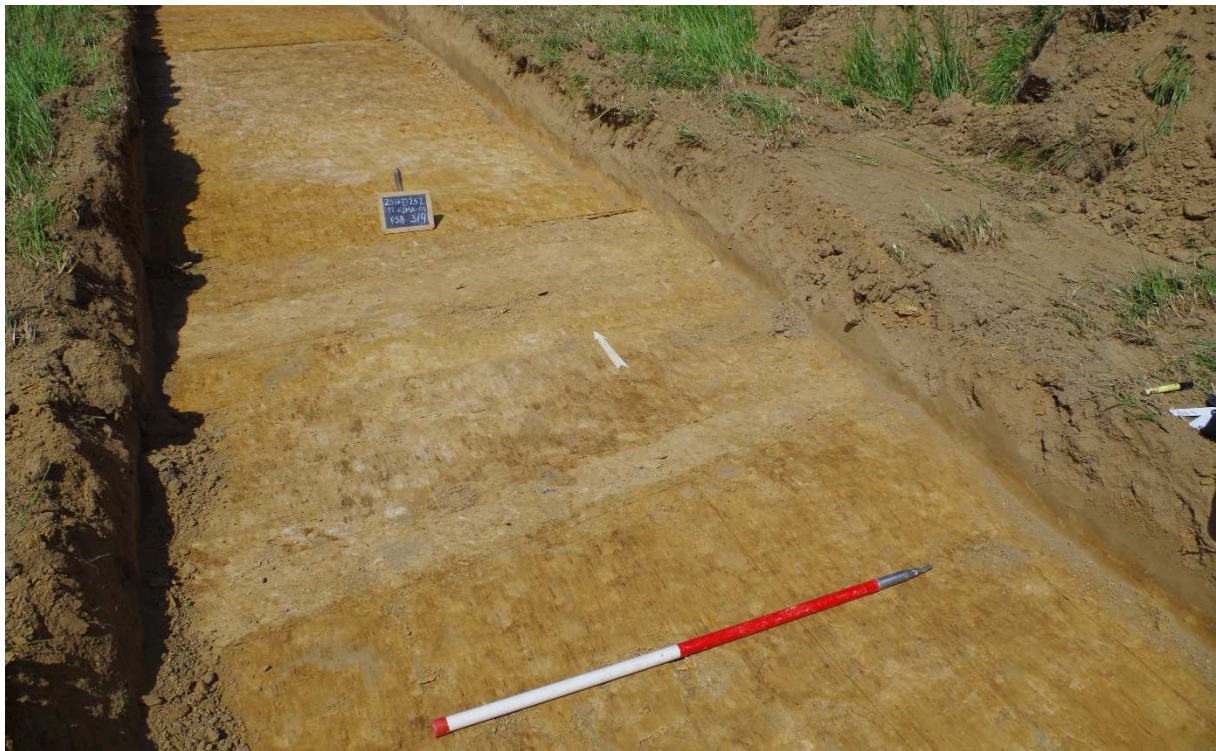

Foto 9. PS8-3 en PS8-4, mogelijks karrenspoor.

Het enige archeologisch interessante spoor is PS13-3 (Foto 10). De vulling van deze kuil doet vermoeden dat het misschien om een ouder spoor kan gaan. Er zijn bij het couperen echter geen vondsten in dit spoor gevonden. Het spoor wordt oversneden door een recent spoor, PS13-2. PS13-2 bevatte verschillende fragmenten van eenzelfde bord in *faience fine*, waardoor de datering na het midden van de 18de eeuw kan geplaatst worden.

In proefsleuf 6 zijn verschillende grote uitgravingen aangetroffen (PS6-4, PS6-8, PS6-12; PS6-9 in profiel; PS6-15

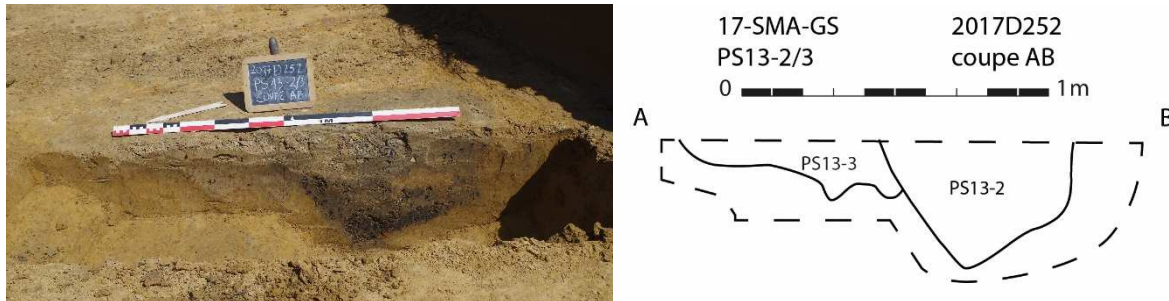

Foto 10. Coupe AB op PS13-2 en PS13-3. Links: coupefoto; rechts: coupetekening (schaal 1/20).

aanzet van een kuil?) (Foto 11; zie ook *supra*). Naar alle waarschijnlijkheid gaat het om grote leemontginningskuilen. Dit fenomeen is wijdverspreid in de streek⁸. Afgaande op de vulling lijken deze uitgravingen wel veeleer recent plaatsgevonden te hebben.

In PS6-4 werd een scherf aangetroffen die vermoedelijk uit de metaaltijden stamt. Hoogstwaarschijnlijk is deze scherf, gelet op de vulling van het spoor, residueel. In PS6-8 werden vijf scherven middeleeuws grijs gedraaid aardewerk aangetroffen, die niet preciezer te dateren zijn dan tweede helft 11de – 16de eeuw. Dit aardewerk hoeft niet residueel te zijn, maar dit is wel mogelijk. Het is waarschijnlijk dat er nog meer van dergelijke ontginningskuilen verspreid liggen over het onderzoeksterrein.

Foto 11. Zicht op de aanzet van PS6-8.

Het gebrek aan materiaal in het colluvium op de lager gelegen delen van het terrein suggereert de afwezigheid van sites uit oudere periodes op het onderzoeksgebied. Indien er sites aanwezig zouden zijn, wordt er doorgaans meer materiaal aangetroffen in het afgegleeden bodemmateriaal. Het colluvium bevatte inderdaad maar één

⁸ Bijvoorbeeld te Ronse-Pont West en Wortegem-Diepestraat; rapportages in voorbereiding.

vondst, een stuk bouw materiaal (waarschijnlijk een tegel), aangetroffen in laag PS9-5. Er kan geen datering vooropgesteld worden.

2.2.3.2 Samenvatting

Samengevat zijn er binnen het onderzoeksgebied **heel weinig sporen en vondsten** aangetroffen. Het merendeel van de sporen betreft **grachten en greppels**, die op basis van de heterogene vulling en het weinige aardewerk waarschijnlijk gedateerd moeten worden in de **late of veeleer post-middeleeuwen**. Daarnaast zijn er enkele grote **uitgravingen** aangetroffen, die waarschijnlijk geïnterpreteerd kunnen worden als **leemontginningskuilen**. Het quasi ontbreken van materiaal maakt een **datering zo goed als onmogelijk**. Eén uitgraving bevatte een scherf in prehistorische techniek die waarschijnlijk residueel is. Een andere bevatte enkele scherven grijs gedraaid aardewerk, waardoor een datering tussen het midden van de 11de en het begin van de 17de eeuw naar voor geschoven kan worden. Afgaande op de vulling kan evenwel gesteld worden dat de uitgravingen voor het merendeel recent gedateerd kunnen worden.

Het **gebrek aan vondsten uit het colluvium onderaan het onderzoeksgebied** is een extra aanwijzing voor de **afwezigheid van archeologische sites** op het terrein.

2.2.4 Een assessment van stalen

Gelet op het feit dat er geen staalnames gebeurd zijn tijdens het onderzoek, niet van toepassing.

2.2.5 Conservatie-assessment

Alle data, gegenereerd in het kader van deze archeologienota, zijn door SOLVA digitaal bewaard op een centrale server. Deze server realiseert dagelijks een “in-huis” back-up en wordt off-site gekopieerd. Alle data en rapporten zijn geïntegreerd in de SOLVA-Archeologiedatabank en raadpleegbaar.

De vondsten zijn gewassen en gedroogd en conform de regels van de kunst bewaard in het Onroerend Erfgoeddepot van SOLVA. De stalen zijn eveneens conform de regels van de kunst bewaard in het Onroerend Erfgoeddepot van SOLVA.

2.2.6 Datering en interpretatie van het onderzochte gebied

Ondanks de procentueel eerder grote oppervlakte die is opengelegd (13 %) en de kleine onderlinge afstand tussen de proefsleuven (14 m as op as) zijn er **weinig archeologische sporen** geregistreerd. Gezien de grondige archeologische evaluatie en de quasi afwezigheid van vondsten uit periodes vóór de post-middeleeuwen, lijkt het zeer aannemelijk dat er zich **geen archeologische sites** uit deze eerdere periodes op het terrein bevinden. Ook de afwezigheid van vondstenmateriaal in de lager gelegen colluviale pakketten ondersteunt dit.

Het grootste deel van het beperkte sporenbestand bestaat uit post-middeleeuwse grachten en greppels. Dit kan er op wijzen dat het terrein pas in die periode onderverdeeld is in verschillende percelen, maar mogelijks ging het voordien om levende perceelsafsluitingen (cf. *infra*). Er zijn geen aanwijzingen gevonden voor structurele menselijke aanwezigheid op het terrein in de vorm van bewoning, begraving of ambachtelijke activiteiten. De post-middeleeuwse grachten en greppels wijzen op een gebruik als landbouwgrond. Het terrein is te karakteriseren als *off-site*; er hebben amper activiteiten plaatsgevonden die een impact hebben gehad in de bodem. De enige uitzondering hierop vormen de uitgravingen aangetroffen in proefsleuf 6. Waarschijnlijk gaat het om leemontginningskuilen, een fenomeen dat in de ruimere omgeving goed gekend is. Het weinige aardewerk wijst op een brede vol- en/of laatmiddeleeuwse datering, de vulling wijst veeleer op een relatief recente datum.

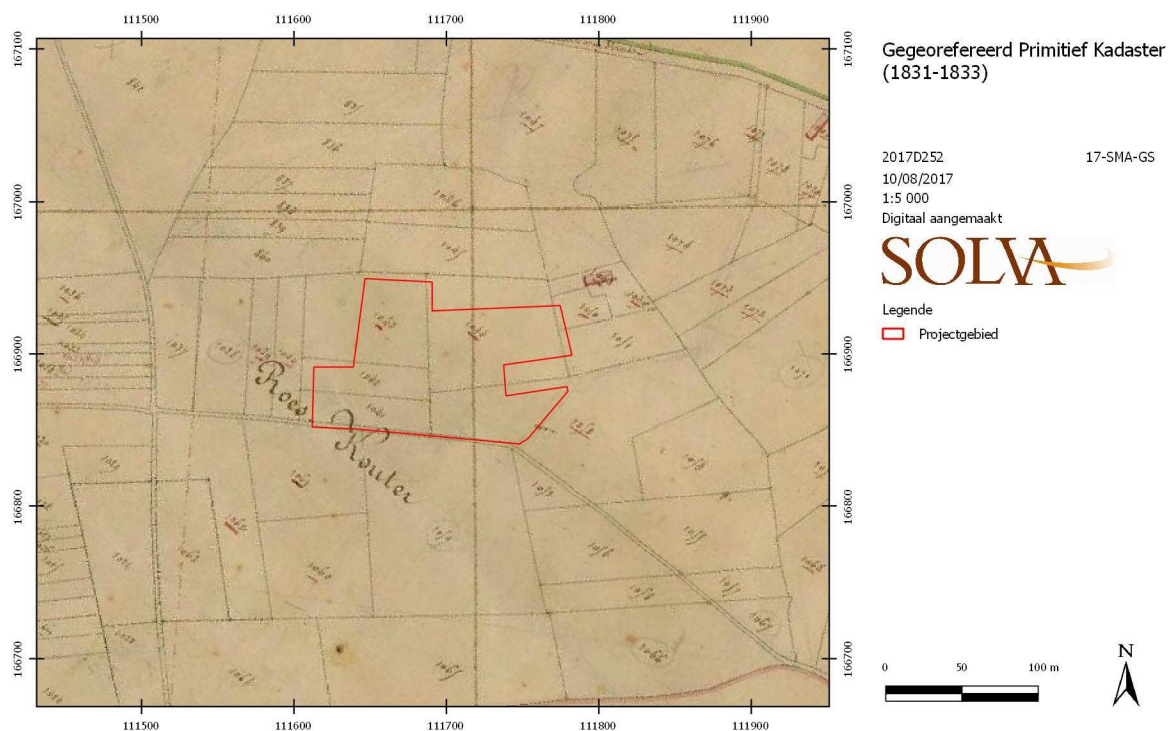
De vraag is dan hoe deze **afwezigheid van structurele menselijke aanwezigheid** op het terrein verklaard moet worden. Het antwoord ligt hoogstwaarschijnlijk in de resultaten van het bureauonderzoek. De gunstige landschappelijke ligging van het onderzoeksgebied maakt dat het heel geschikt is voor landbouw. De koutertoponymie en de historische kaarten tonen dit ook aan. Zodoende kan gesteld worden dat het gebied **sinds lang grotendeels in gebruik is als akkergrond**. Gelet op de algemene landschapsgeschiedenis van Vlaanderen en de koutertoponymie gaat dit gebruik waarschijnlijk minstens terug tot de volle middeleeuwen.⁹

⁹ Zie onder andere Verhulst 1995.

Aangezien het terrein op basis van het Primitief Kadaster¹⁰ zeker verbonden kan worden aan de **Roeskouter**, is het ontbreken van middeleeuwse perceelsindeling logisch (Figuur 12). Kouters waren immers open landbouwgronden die collectief bewerkt werden, en perceelsgrenzen (structurele of levende) hinderden deze collectieve bewerking.¹¹ De postmiddeleeuwse perceelsgrenzen, te zien op de historische kaarten en aangetroffen op het terrein, kunnen dan wijzen op het verdwijnen van deze kouter en het ontstaan van een sterker eigendomsrecht en een meer individuele bedrijfsvoering.

Een verder bronnenonderzoek, voortbouwend op het bureauonderzoek, leverde weinig resultaten op. De Roeskouter wordt vermeld in het pachtboek van de heerlijkheid Litsau uit 1611, waarbij de enige informatie is dat er iemand een dagwand land op *de roesselkouter* bij 'den rosselborne' bezit.¹² Daarnaast valt het projectgebied zoals gezegd ook duidelijk binnen de Roeskouter zoals hij aangeduid is op het Primitief Kadaster van 1830-1833. De weinige historische attestaties van deze kouter wijzen misschien in de richting van een eerder late toponymisatie, wat dan weer op een latere koutervorming kan wijzen. Het is ook wel enigszins te verwachten dat deze gronden tijdens de middeleeuwse ontginningsbeweging wat later in cultuur zijn genomen, gezien de ligging tussen de dorpskernen van Sint-Maria-Lierde en Sint-Martens-Lierde in, dus verder weg van de in deze streek vermoedelijk oudste bewoningskernen. Beide dorpen kennen trouwens een late eerste vermelding: Sint-Maria-Lierde in 1034-1058 (toen nog gewoon als *Lierda*) en Sint-Martens-Lierde in 1189.¹³ Misschien is dit ook een indicatie dat beide dorpen wat later ontstaan zijn? Historisch en archeologisch is er tot op heden te weinig gekend over Lierde om hierover een uitspraak te kunnen doen. Wel is gekend dat de stichting van het naburige Kartuizerklooster (Sint-Martens-Lierde) net daar doorging omdat deze gronden voldoende 'afgelegen' waren. Dit kan tevens een aanduiding zijn op een eerder latere (intensievere) ingebruikname van de gronden in dit gebied.

Figuur 11. De Roeskouter op het Primitief Kadaster (Bron: NGI, geraadpleegd via Cartesius; eigen bewerking).

¹⁰ Te raadplegen via Cartesius op

http://search.arch.be/imageserver/topview.php?FIF=550/550_0001_000/550_0001_000_06421_000/550_0001_000_06421_000_0_0003.jp2

¹¹ Verhulst 1995, 121-126.

¹² Gaublonne 1961, 295.

¹³ Gysseling 1960, 614.

2.2.7 Confrontatie van de bevindingen met de resultaten van voorgaande onderzoeksfases

Op basis van de landschappelijke ligging en de koutertoponymie werd na het bureauonderzoek verwacht dat er zich mogelijk minstens een (vol)middeleeuwse site op het terrein bevond. Ook sporen uit andere perioden waren gezien de landschappelijke ligging mogelijk.

Het proefsleuvenonderzoek maakte echter duidelijk dat er **geen sporen van een structurele menselijke aanwezigheid uit welke periode dan ook** aanwezig is. De enige te dateren sporen zijn post-middeleeuwse greppels en grachten. Verschillende ontginningskuilen lijken ook relatief recent van datum; één ervan is mogelijk in de volle tot late middeleeuwen te dateren. Het terrein omvat dus *off-site* fenomenen, en is waarschijnlijk minstens sinds de (volle) middeleeuwen in gebruik als landbouwgrond. Het terrein kan gekoppeld worden aan de nabij gelegen Roeskouter.

De archeologische verwachting met betrekking tot het terrein moest dus grondig bijgesteld worden, maar dit houdt niet in dat de gronden in de omgeving daarom een laag verwachtingspatroon mogen krijgen. De landschappelijke ligging van de hogere gronden blijft heel interessant, zeker voor pre-middeleeuwse periodes. Het feit dat de gronden duidelijk gelinkt kunnen worden aan de Roeskouter houdt echter niet in dat hier geen middeleeuwse occupatie van vóór de koutervorming aanwezig kunnen zijn, noch dat er geen structuren van tijdens de kouterfase aanwezig zijn. **Het ontbreken van sporen op de huidige locatie mag dus zeker niet zomaar geëxtrapoleerd worden naar de directe omgeving.**

2.2.8 De verwachting ten aanzien van archeologisch erfgoed

2.2.8.1 Een gemotiveerde verwachting ten aanzien van de aanwezigheid en aard van archeologisch erfgoed op het onderzochte terrein

In dit hoofdstuk worden de onderzoeksvragen beantwoord en wordt een gemotiveerde verwachting ten aanzien van het archeologisch erfgoed op het terrein opgesteld.

- *Zijn er archeologische sporen bewaard in het projectgebied onder de bouwvoor?*

Er zijn weinig archeologische sporen bewaard in het projectgebied. Deze manifesteren zich naargelang de positie op het terrein op een verschillende diepte. In het westen, op het topografisch hoogste punt, liggen deze vlak onder de ploeglaag die hier zo'n 30 à 40 cm dik is. Naar het zuiden en oosten toe zijn onder de ploeglaag nog verschillende pakketten aanwezig, zowel colluvium als ophogingslagen. Het archeologisch relevante niveau ligt hier dieper.

- *Hoe goed zijn de archeologische sporen onder de bouwvoor bewaard?*

De bewaring van de sporen is matig tot slecht. De weinige kuilen zijn relatief goed bewaard. De greppels en grachten zijn slechts zeer oppervlakkig bewaard en 'verdwijnen' bij te diep opschaven.

- *Van welke aard zijn deze sporen?*

Het betreft vooral perceelsgrachten en –greppels, een mogelijks karrenspoor, enkele niet-gedefinieerde kuilen en enkele grote uitgravingen, vermoedelijk leemontginningskuilen.

- *Naar welke activiteiten verwijzen de aangetroffen sporen?*

De aangetroffen sporen wijzen op agrarische en ambachtelijke activiteiten, met name landbouw en leemontginning.

- *Uit welke periode stammen de archeologische sporen? En hoe verhouden deze zich tot elkaar? En hoe verhouden ze zich tot het ruimere kader en gekende archeologische sites in de omgeving?*

Ondanks het weinige vondstenmateriaal kan voor het bulk van de sporen, met name de grachten, greppels en leemontginningskuilen, een laat- tot veeleer postmiddeleeuwse datering vooropgesteld worden. Opvallend is dat niet alle grachten en greppels het perceelssysteem zoals het gekend is van op de historische kaarten, volgen, maar er ook haaks op kunnen staan. Er kan geen relatieve of absolute chronologie van de verschillende aanwezige perioden, als er al verschillende perioden aanwezig zijn, opgesteld worden. Één kuiltje dateert op basis van het aanwezige *faïence fine* na 1750 en is duidelijk jonger dan de overige sporen.

De laat- tot post-middeleeuwse datering van de grachten en greppels past binnen de bredere socio-economische evolutie van het Vlaamse platteland. De toponymie maakt immers duidelijk dat het projectgebied gelegen is op de Roeskouter, een koutertoponiem dat vermoedelijk in de 12de-13de eeuw gedateerd moet worden: dit is

immers de periode waarin de kouterrevolutie voltooid wordt en de kouternamen zich gaan 'toponymiseren'.¹⁴

Vanaf de 13de eeuw verdwijnt het verplichte collectieve vruchtwisselingssysteem dat vaak gekoppeld was aan deze kouters, waarmee de bedrijfsvoering individualiseert, eigendomsrechten op de koutercomplexen belangrijker worden, het belang van het open karakter van deze kouters steeds meer verdwijnt en de perceelsgrenzen steeds meer materieel uitgedrukt worden.¹⁵ De meer perifere delen van de kouter zijn de eerste zones waar deze evoluties duidelijk worden. Het lijkt duidelijk dat het projectgebied net op de rand van de Roeskouter lag (zie het Primitief Kadaster), waardoor we hier misschien te maken hebben met een duidelijk voorbeeld van de hierboven geschetste evolutie van het steeds meer materieel uitdrukken van de perceelsgrenzen na het verdwijnen van het collectieve vruchtwisselingssysteem.

Anderzijds is het natuurlijk ook mogelijk dat deze percelen gewoon uit de kouter gelicht zijn.

Voor deze hypothese zijn vooralsnog weinig archeologische bewijzen. De huidige site maakt direct ook duidelijk hoe moeilijk het is om dit historisch model archeologisch te onderbouwen. De vondstenschaarste maakt een precies dateren van de grachten en greppels immers onmogelijk.

De ruimere omgeving van het projectgebied is archeologisch nog slecht gekend. Een Romeinse aanwezigheid is wel duidelijk. Daarnaast ligt de Kartuizerpriorij van Sint-Martens-Lierde, gesticht in 1329,¹⁶ op zo'n 800 m naar het zuiden. Van enige band tussen het projectgebied en de priorij lijkt geen sprake.

- *Is er sprake van continuïteit in eventuele bewoning of zijn er juist belangrijke discrepanties waar te nemen?*

Niet van toepassing, er zijn geen bewoningssporen aangetroffen.

Samenvatting

Het proefsleuvenonderzoek wees uit dat het terrein archeologisch gezien als 'leeg' beschouwd kan worden.

Het overgrote deel van de sporen stamt op basis van het aardewerk en de vulling uit de late tot post-middeleeuwen. Enkele ontginningskuilen kunnen moeilijk gedateerd worden ondanks de aanwezigheid van enkele vol- tot laatmiddeleeuwse scherven in één kuil, en zijn op basis van de vulling relatief recent van oorsprong. Één kuil kan op basis van de vulling ouder zijn. Een coupe leverde echter geen extra informatie op, buiten dan het feit dat dit spoor oversneden wordt door een zeer recent (na 1750 te dateren) kuil. Ook het op het terrein aanwezige colluvium bevatte heel weinig 'oude' vondsten, waardoor de aanwezigheid van sites uit perioden vóór de post-middeleeuwen eerder onwaarschijnlijk is.

Het lijkt er dus op dat het terrein in het verleden geen structurele menselijke aanwezigheid kende. Een continu gebruik als landbouwgrond lijkt veel waarschijnlijker, en wordt bevestigd door het historisch kaartmateriaal en de toponymie. Dit maakt duidelijk dat het gebied deel uitmaakt van de Roeskouter, waardoor de ingebruikname van de gronden te dateren is in minstens de volle middeleeuwen. Eigen aan dergelijke kouters is hun openheid en dus de afwezigheid van perceelsgrenzen. Dit is duidelijk vastgesteld op het terrein, waar de oudste perceelsafbakeningen slechts in de late tot post-middeleeuwen dateren. De aanwezigheid van deze percelen wijst op het verdwijnen van de kouterstructuur en de bijhorende socio-economische verbanden op deze percelen.

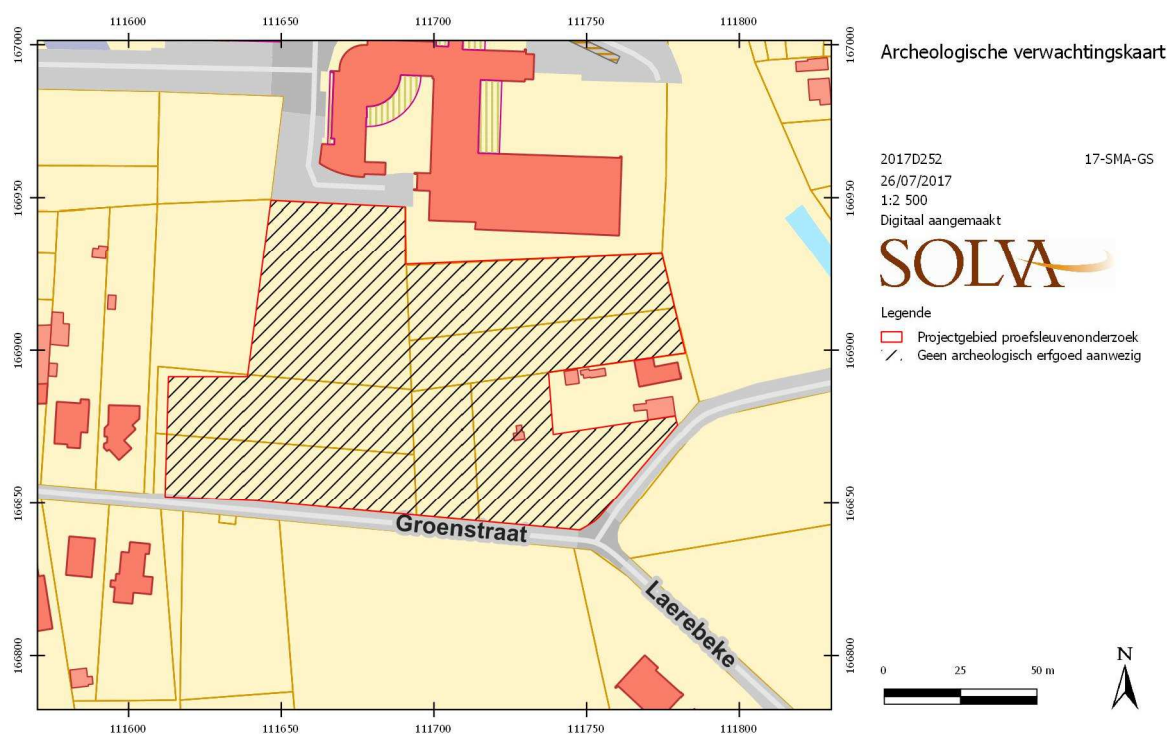
Gelet op de afwezigheid van oudere archeologische sporen, de quasi afwezigheid van oudere archeologische vondsten en de beperkte wetenschappelijke waarde van de recente perceleringsgreppels is **verder archeologisch onderzoek op het onderzochte gebied niet relevant.**

¹⁴ Verhulst 1979-1980, 64; Thoen 1993, 87; Verhulst 1995, 157.

¹⁵ Zie o.a. Thoen 2007, 66-68; Thoen & Soens 2015, 10.

¹⁶ Gaublonne 1949, 45; Agentschap Onroerend Erfgoed 2017.

2.2.8.2 Afbakening van de zones waar geen archeologisch erfgoed aanwezig is of verwacht wordt

Figuur 12. Archeologische verwachtingskaart van het projectgebied (Bron: AGIV, geraadpleegd via WMS; 26-07-2017).

Gelet op bovenstaande kan het terrein bestempeld worden als archeologisch 'leeg': er zijn met een zeer hoge waarschijnlijkheid geen archeologische sites aanwezig (Figuur 13).

2.2.8.3 Afbakening van de zones waar archeologisch erfgoed vastgesteld is of verwacht wordt

Niet van toepassing.

2.3 Bijlagen

2.3.1 Lijst van plannen, figuren, foto's en kaarten

Figuur 1. Kadasterkaart van het onderzochte gebied (Bron: AGIV; laag Adp uit het GRB; 26-07-2017).

Figuur 2. Ligging van het projectgebied van het bureauonderzoek en dat van het proefsleuvenonderzoek op de topografische kaart (Bron: NGI, geraadpleegd via WMS; 26-07-2017).

Figuur 3. Gedetailleerd hoogtemodel van het projectgebied (Bron: AGIV, DHMV II, raster, 1 m resolutie; 23-07-2017).

Figuur 4. Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied (Bron: AGIV, geraadpleegd via WMS; 23-07-2017).

Figuur 5. Aanduiding van de voor het proefsleuvenonderzoek weerhouden zone, ten opzichte van het projectgebied van het bureauonderzoek (Bron: AGIV, geraadpleegd via WMS; 23-07-2017).

Figuur 6. Inplantingsplan van de proefsleuven op het GRB (Bron: AGIV, geraadpleegd via WMS; 26-07-2017).

Figuur 7. Poppkaart van het projectgebied (Bron: AGIV, geraadpleegd via WMS; 26-07-2017).

Figuur 8. Bodemtypekaart (Bron: DOV, geraadpleegd via WMS; 23-07-2017).

Figuur 9. Profielenplan geplot op het GRB (Bron: AGIV, geraadpleegd via WMS; 26-07-2017).

Figuur 10. Niet-gefaseerd allesporenplan. Voor een gedetailleerde versie, zie bijlage.

Figuur 12. De Roeskouter op het Primitief Kadaster (Bron: NGI, geraadpleegd via Cartesius; eigen bewerking).

Figuur 13. Archeologische verwachtingskaart van het projectgebied (Bron: AGIV, geraadpleegd via WMS; 26-07-2017).

Foto 1. Profiel 2 (links) en profiel 3 (rechts).

Foto 2. Profiel 17 (links) en profiel 18 (rechts).

Foto 3. Profiel 16.

Foto 4. Profiel 10 (links) en profiel 11 (rechts).

Foto 5. Profiel 8 (links) en profiel 9 (rechts).

Foto 6. PS4-8, een typisch voorbeeld van de op het terrein aangetroffen greppels en grachten.

Foto 7. PS7-2, een ander voorbeeld van de laat- tot postmiddeleeuwse grachten en greppels.

Foto 8. Zicht op PS8-6 en PS8-7, laat- tot post-middeleeuwse greppels.

Foto 9. PS8-3 en PS8-4, mogelijks karrespoor.

Foto 10. Coupe AB op PS13-2 en PS13-3. Links: coufefoto; rechts: coupetekening (schaal 1/20).

Foto 11. Zicht op de aanzet van PS6-8.

2.3.2 Tekeningenlijst

2.3.3 Fotolijst

2.3.4 Sporenlijst

2.3.5 Vondstenlijst

2.3.6 Stalenlijst

Niet van toepassing.

2.3.7 Skeletformulieren

Niet van toepassing.

2.3.8 Conservatierapport

Niet van toepassing.

2.3.9 Beschrijvingen van de aangelegde referentieprofielen met foto's

Zie Hoofdstuk 2.2.2 en de sporenlijst in bijlage.

2.3.10 Resultaten aardkundige en natuurwetenschappelijke analyses

Niet van toepassing.

3 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2017, *Kartuizerpriorij Sint-Maartens-Bos*, online geraadpleegd via <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/300476> op 31/07/2017.

Gaublomme V., 1949. De Stichting der Kartuize te Sint-Martens-Lierde, *Het Land van Aalst* I/2, pp. 43-49.

Gaublomme V., 1961. De Heerlijkheid van Litsau te Ste Marie-Lierde, *Het Land van Aalst* XIII/6, pp. 294-310.

Groeneweg G., 2000. De kannenmannen van Bergen op Zoom. Handel in zestiende-eeuws Rijnlands steengoed, *Brabants Heem* 52/4, pp. 125-139.

Gysseling M., 1960. *Toponymisch Woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (vóór 1226)*, online geraadpleegd via <http://bouwstoffen.kantl.be/tw/> (Universiteit Antwerpen 2005-2008; KANTL 2013) op 25/07/2017.

Poulain M., Pede R., Buckens M., Cherretté B., 2017. Lierde – Recreatiezone. Omgevingsaanleg. Archeologienota – 2017B394, SOLVA-Archeologierapport 97, Vlierzele: SOLVA.

Thoen E., 1993. Dries versus kouter. De wisselbouw in de Vlaamse landbouw van de Middeleeuwen tot de zestiende eeuw. Bijdrage tot de historische landschapsecologie en de geschiedenis van de agrarische techniek, *Jaarboek Heemkring Scheldeveld* XXII, pp. 71-102.

Thoen E., 2007. Het landschap in de Middeleeuwen en de Moderne Tijden, in: Prevenier W., Van Eenoo R., Thoen E. (red.). *Geschiedenis van Deinze, Deel 3. Het platteland en de dorpen in Deinze*, Deinze: Stadsbestuur Deinze, pp. 59-82.

Thoen E., Soens T., 2015. The Low Countries, 1000-1750, in: Thoen E., Soens T. (eds.). *Struggling with the Environment: Land Use and Productivity, Rural Economy and Society in North-Western Europe, 500-2000* 3, Turnhout: Brepols Publishers, pp. 1-30.

Verhaeghe F., 1988. Middeleeuwse en latere keramiek te Brugge. Een inleiding, in: Dewitte H. (ed.). *Brugge Onder-zocht. Tien jaar stadsarcheologisch onderzoek 1977-1987*, *Archeo-Brugge* 1, Brugge, pp. 71-114.

Verhulst A., 1979-1980. De evolutie van het landelijk landschap in Binnen-Vlaanderen tussen de 9e en 13e eeuw, *Jaarboek Heemkring Scheldeveld* IX, pp. 53-70.

Verhulst A., 1995. *Landschap en landbouw in middeleeuws Vlaanderen*, Gent: Gemeentekrediet.